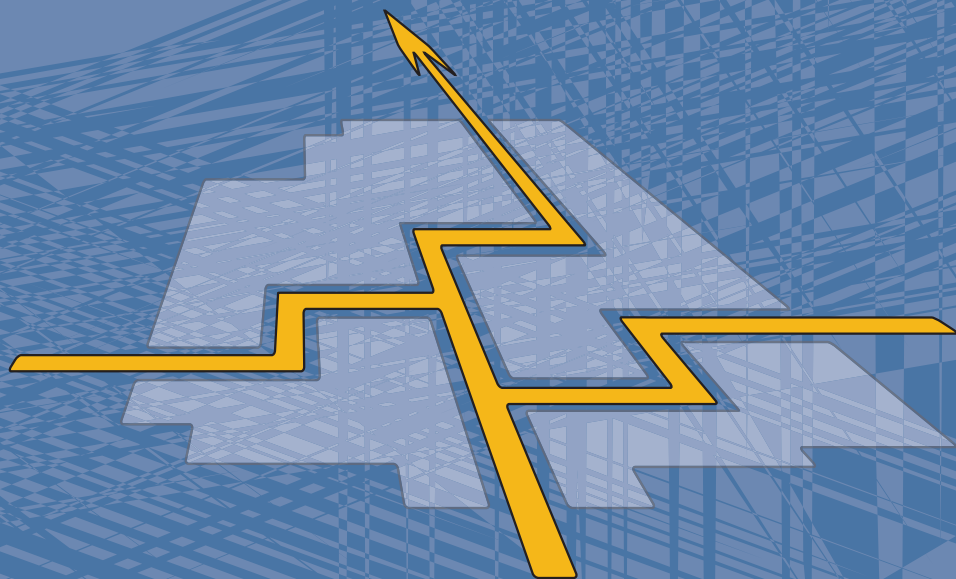

STRATEŠKI PLAN

ZA PREVENCIJU NASILJA U PORODICI
ZA FEDERACIJU BIH - 2009-2010

Bosna i Hercegovina
Federacija Bosne i Hercegovine
Vlada Federacije Bosne i Hercegovine
Federalno ministarstvo pravde
Federalno ministarstvo rada i socijalne politike
Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke
Federalno ministarstvo zdravstva
Federalno ministarstvo unutrašnjih poslova/Federalno ministarstvo
unutarnjih poslova
Federalna uprava policije
Federalni zavod za statistiku
Zavod za javno zdravstvo Federacije Bosne i Hercegovine
Gender Centar Federacije Bosne i Hercegovine

**Strateški plan
za prevenciju nasilja u porodici
za Federaciju Bosne i Hercegovine – 2009-2010**

Sarajevo, novembar 2008. godine

Izdavač: Gender Centar Federacije Bosne i Hercegovine

Za izdavača: Ana Vuković

Lektorica: Indira Osmić

DTP: Zlatan Hrnčić

Štampa: «BEMUST» d.o.o. Sarajevo

Tiraž: 1500

Godina izdanja: 2008.

Izrada i štampanje Strateškog plana podržano od:

United Nations Population Fund
Populacijski Fond Ujedinjenih Nacija
Ured u Bosni i Hercegovini

U skladu s Operativnim planom rada Vlade Federacije Bosne i Hercegovine za 2008. godinu izrađen je Strateški plan za prevenciju nasilja u porodici za Federaciju Bosne i Hercegovine – 2009-2010 godine.

U izradi Strateškog plana učestvovala su predstavnice/predstavnici nadležnih federalnih i kantonalnih ministarstava i jedan broj ekspertica iz nevladinog sektora Gender Centar Federacije Bosne i Hercegovine je koordinirao rad na izradi Strateškog plana.

Vlada Federacije Bosne i Hercegovine je na 77. sjednici održanoj 13.11.2008. godine usvojila Strateški plan za prevenciju nasilja u porodici za Federaciju Bosne i Hercegovine – 2009-2010 godine.

Strateškim planom utvrđene su aktivnosti, nosioci i rokovi za realizaciju tih aktivnosti, i to:

- promjene u oblasti legislative;
- izrada zajedničkih programa obuke profesionalaca u oblastima socijalne zaštite, zdravstva, unutrašnjih poslova i obrazovanja;
- istraživanje u oblasti nasilja u porodici;
- promocija nenasilnog ponašanja u porodici.

Provedba ovog strateškog plana stvorit će uslove za izradu dugoročnije strategije za suzbijanje nasilja u porodici.

Zahvaljujemo svim članovima/članicama Radne grupe koji su učestvovali u izradi Strateškog plana, predstavnicama i predstavnicima kantonalnih vlada i nevladinih organizacija koji su u postupku rasprave o ovom dokumentu dali svoj doprinos u izradi konačnog teksta, te UNFPA na finansijskoj podršci pri izradi i štampi.

Gender Centar Federacije Bosne i Hercegovine

SADRŽAJ:

1. UVOD	5
2. PREGLED MEĐUNARODNOG PRAVNOG OKVIRA KOJI OBAVEZUJE DRŽAVNE ORGANE NA PODUZIMANJE KONKRETNIH MJERA U CILJU SPREČAVANJA NASILJA U PORODICI	6
3. PREGLED PRAVNOG OKVIRA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE – OBLAST NASILJA U PORODICI	9
4. OSTALI ZNAČAJNI DOKUMENTI KOJI SU NA SNAZI U BOSNI I HERCEGOVINI, KOJI U POJEDINIM SVOJIM SEGMENTIMA REGULIRAJU I OBLAST NASILJA U PORODICI	9
5. ANALIZA STANJA	11
5.1 OBRAZOVANJE	11
5.2 ZDRAVSTVO	12
5.3 SOCIJALNA ZAŠTITA	13
5.4 SIGURNOST	14
5.5 KAZNENA POLITIKA	15
5.6 NEVLADINE ORGANIZACIJE	16
5.7 SAŽETAK	17
6. CILJEVI I AKTIVNOSTI	18
7. ULOGA NEVLADINOG SEKTORA	35
8. REALIZACIJA PLANIRANIH AKTIVNOSTI	36
9. IZVJEŠTAVANJE	37
10. OSNOVNI INDIKATORI	38
NAPOMENE UZ STRATEŠKI PLAN ZA PREVENCIJU NASILJA U PORODICI ZA FEDERACIJU BOSNE I HERCEGOVINE – 2009-2010	39

1. UVOD

Izrada Strateškog plana za prevenciju nasilja u porodici predstavlja odlučnost Vlade Federacije Bosne i Hercegovine da unaprijedi zaštitu od nasilja u porodici kroz pružanje podrške svim institucionalnim i vaninstitucionalnim subjektima na aktivnostima preveniranja i sprečavanja nasilja u porodici. Strateški plan podstiče na primjenu međunarodnih i domaćih pravnih normi i standarda kojima se štite ljudska prava, promovira ravnopravnost spolova i zabranjuje svaki vid nasilja uključujući i nasilje u porodici. Izrada Strateškog plana je i uključivanje u zajedničke aktivnosti unutar Bosne i Hercegovine, Vijeća Evrope, Evropske unije s ciljem podizanja svijesti u društvu o problemu nasilja u porodici kao i stvaranja realnih pretpostavki na efikasnoj prevenciji nasilja u porodici.

Kada je u pitanju određenje pojma nasilja u porodici, taj pojam podrazumjeva sve oblike nasilja koji se događaju u porodici.¹ Najjednostavnija definicija pojma nasilja u porodici bi bila sljedeća: «Nasilje koje obuhvata kako nasilje unutar uže porodice tako i nasilje unutar rodbine, predstavlja sve ono što jedna osoba čini drugoj bez njenog odobrenja.»

Prevencija nasilja u porodici bi trebalo da djeluje na različitim društvenim nivoima: na nivou države, zajednice i pojedinca. Prevencija podrazumijeva tri kategorije:

- **Primarna prevencija:** sprečavanje pojave nasilja (podizanje svijesti, kampanje, edukacija o ljudskim pravima, edukativni programi za djecu i adolescente i sl.)
- **Sekundarna prevencija:** identifikacija faktora rizika i rizičnih grupa, osiguravanje pomoći

¹ Pod pojmom porodice u smislu Porodičnog zakona Federacije BiH («Službene novine Federacije BiH», broj 35/05) smatra se životna zajednica roditelja i djece i drugih krvnih srodnika, srodnika po tazbini, usvojlaca i usvojenika i osoba iz vanbračne zajednice ako žive u zajedničkom domaćinstvu.

(otvaranje SOS telefona, pravno savjetovanje – tumačenja odredbi zakona i sl.)

- **Tercijarna prevencija:** odredbe koje sprečavaju pojavu daljnjeg nasilja (direktna pomoć žrtvama nasilja, otvaranje skloništa, efikasne policijske intervencije, sudske procedure, rad sa nasilnicima).

Federacija Bosne i Hercegovine obavezna je da poštiva niz međunarodno-pravnih dokumenata iz oblasti ljudskih prava, kojima se zabranjuje nasilje u javnom i privatnom životu, a time i nasilje u porodici. Dokumenti domaćeg i međunarodno-pravnog karaktera obavezuju državu Bosnu i Hercegovinu, pa tako i njene entitete na poduzimanje svih raspoloživih mjera kako bi se spriječilo nasilje u porodici, žrtve zaštitile u najvećoj mogućoj mjeri, a počinioci primjereno kaznili.

2. Pregled međunarodnog pravnog okvira koji obavezuje državne organe na poduzimanje konkretnih mjera u cilju sprečavanja nasilja u porodici

Pitanje nasilja u porodici je postalo predmet interesovanja međunarodnih organizacija i to kako vladinih, tako i nevladinih, posebno u posljednje dvije decenije. Tako je na međunarodnom nivou usvojen veći broj pravnih normi, političkih sporazuma, političkih smjernica, preporuka i praktičnih savjeta. U tom pravcu može se reći da je prisutno međunarodno pravo u oblasti nasilja u porodici. Međunarodne norme i smjernice koje su donesene od Ujedinjenih naroda (UN), Vijeća Evrope i Evropske unije (EU), a najznačajniji dokumenti su:

- Povelja Ujedinjenih naroda (1945.)
- Univerzalna deklaracija o pravima čovjeka (1948.)

- Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima (1966.)
- Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima (1966.)
- Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (1979.) i opće preporuke UN Komiteta za eliminaciju svih oblika diskriminacije žena (br. 12 iz 1989. godine i br. 19 iz 1992. godine)
- Konvencija o pravima djeteta (1989.)
- Konvencija o pristanku na brak, minimalnoj dobi za brak i registriranju brakova (1962.)
- Konvencija o zabrani trgovine ljudima i iskorištavanju prostitucije drugih (1949.)
- Konvencija o eliminaciji rasne diskriminacije (1965.)
- Deklaracija UN o eliminaciji nasilja nad ženama (1999.)
- Evropska konvencija o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda (1950.)
- Evropska socijalna povelja (1961.) i Revidirana Evropska socijalna povelja (1996.)
- Evropska konvencija o sprečavanju mučenja i nehumanog ili ponižavajućeg tretmana ili kažnjavanja (1989.)
- Preporuka br. R (85) o nasilju u porodici
- Preporuka br. R (2002) 5 o zaštiti žena od nasilja
- Preporuka br. R (2000) 1450 o nasilju nad ženama u Evropi
- Preporuka br. R (1582) nasilje nad ženama u porodici
- Preporuka br. R (2004) 1681 kampanja za borbu protiv nasilja u porodici
- Preporuka br. R (90) 2 o socijalnim mjerama u vezi sa nasiljem u porodici
- Preporuka br. R (2001) 16 o zaštiti djece od seksualne eksploatacije
- Rezolucija o nasilju nad ženama (1986.)

- Rezolucija o potrebi pokretanja kampanje širom Evropske unije za nultnu toleranciju prema nasilju nad ženama (1997.)
- Rezolucija o borbi protiv muškog nasilja nad ženama (2006.)
- Mapa puta od 2006 – 2010 (Putokazi ka ravnopravnosti žena i muškaraca)
- Pekinška deklaracija sa Platformom za akciju (1995.)
- Milenijumska deklaracija i milenijumski razvojni ciljevi (2000)

Zajednička odrednica međunarodnih dokumenata koji se odnose na oblast nasilja u porodici je ta što zahtjevaju od države članice da poduzme mjere i aktivnosti koje će osigurati:

- usklađeno preventivno djelovanje svih subjekata u društvu (porodica, obrazovno-odgojne institucije, zdravstvo, sudstvo, organi sigurnosti, institucije u oblasti socijalne zaštite, nevladine organizacije i dr.) u cilju sprečavanja nasilja u porodici;
- primjenu međunarodnih standarda u domaćem zakonodavstvu;
- podizanje svijesti šire javnosti o problemima nasilja u porodici;
- kontinuiranu edukaciju svih subjekata koji učestvuju u procesu sprečavanja nasilja u porodici (članovi porodice, nastavno osoblje u svim školama, zdravstveni radnici, zaposleni u centrima za socijalni rad, policija, sudstvo, tužilaštvo, nevladine organizacije i dr.);
- postojanje jedinstvene statističke baze podataka o žrtvama nasilja kao i o nasilnim osobama;
- postojanje potrebnih servisa koji rade na prevenciji nasilja u porodici te pružaju pomoć žrtvi nasilja i nasilnoj osobi.

3. Pregled pravnog okvira u Federaciji Bosne i Hercegovine – oblast nasilja u porodici

Primjena ljudskih prava i sloboda ostvaruje se u skladu sa članom II. A. 2. Ustava Federacije BiH u kojem stoji da će Federacija BiH osigurati primjenu najvišeg nivoa međunarodno priznatih ljudskih prava i osnovnih sloboda. Ovakva primjena ima prioritet nad svim zakonima. Zakoni koji reguliraju oblast nasilja u porodici u Federaciji BiH su:

- Krivični zakon Federacije Bosne i Hercegovine («Službene novine Federacije BiH», br. 36/03, 21/04 i 18/05)
- Porodični zakon Federacije Bosne i Hercegovine («Službene novine Federacije BiH», broj 35/05)
- Zakon o zaštiti od nasilja u porodici Federacije Bosne i Hercegovine («Službene novine Federacije BiH», br. 22/05 i 51/06)

Navedeni zakoni predstavljaju pravni okvir koji obuhvata problem nasilja u porodici. Osnovni problem koji se pojavljuje kod primjene spomenutih zakona se odnosi na situaciju da nisu međusobno usaglašeni u definiranju pojma nasilja u porodici. Također je nedovoljna medijska promocija legislative koja regulira oblast nasilja u porodici.

4. Ostali značajni dokumenti koji su na snazi u Bosni i Hercegovini, koji u pojedinim svojim segmentima reguliraju i oblast nasilja u porodici

- Zakon o ravnopravnosti spolova u Bosni i Hercegovini («Službeni glasnik BiH», broj 16/03)
- Gender akcioni plan Bosne i Hercegovine, usvojen od Vijeća ministara (septembar 2006. godine)

- Rezolucija o borbi protiv nasilja nad ženama u porodici («Službeni glasnik BiH», broj 15/08)
- Rezolucija o sprečavanju maloljetničke delikvencije i postupanju u slučaju nasilja među djecom i mladima («Službene novine Federacije BiH», broj 10/08)
- Državna strategija za borbu protiv nasilja nad djecom 2007-2010 BiH („Službeni glasnik BiH”, broj 64/07)
- Strategija protiv maloljetničkog prijestupništva u Bosni i Hercegovini (2006-2010), («Službeni glasnik BiH», broj 14/08)
- Zakon o socijalnoj zaštiti, zaštiti civilnih žrtava rata i zaštiti porodica s djecom («Službene novine Kantona Sarajevo», br.16/02, 8/03, 2/06 i 21/06)
- Zakon o socijalnoj zaštiti, zaštiti civilnih žrtava rata i zaštiti porodica s djecom («Službene novine Tuzlanskog kantona», broj12/00)

Legislativa na području Federacije Bosne i Hercegovine, te postojeće strategije i akcioni planovi, iako u svojim pojedinim segmentima tretiraju problem nasilja, u praksi teško su primjenjivi jer ih nije pratilo:

- osiguranje infrastrukture koja je pretpostavka za provođenje zakona
- osiguranje potrebnih sredstava
- edukacija kadrova
- umrežavanje nadležnih subjekata za primjenu legislative
- provedbeni akti kojima bi postupanje nadležnih subjekata bilo detaljno razrađeno
- uspostavljanje jedinstvene statističke baze podataka o žrtvama nasilja u porodici na nivou Federacije BiH
- uspostava jedinstvene SOS linije za prijavu nasilja
- zapošljavanje potrebnih stručnih kadrova u institucijama nadležnim za provođenje zakonskih odredbi (psihologa, pedagoga, socijalnih radnika i sl.)

5. Analiza stanja

Analizu stanja u oblasti nasilja u porodici na području Federacije Bosne i Hercegovine u oblastima obrazovanja, zdravstva, socijalne zaštite, sigurnosti i pravosuđa pripremili su predstavnici/predstavnice nadležnih ministarstava, članovi/članice Radne grupe za izradu ovog Strateškog plana. U radu radne grupe učestovale su i ekspertice koje su ukazale na postignute rezultate i sve probleme prisutne u radu nevladinih organizacija.

Analiza stanja je pokazala da, iako postoji zakonom propisana obaveza saradnje svih subjekata koji učestvuju u sprečavanju nasilja u porodici, ta saradnja nije zaživjela u praksi. Uzroci slabe saradnje leže u neusklađenosti u funkcioniranju relevantnih subjekata nadležnih za provođenje aktivnosti vezanih za nasilje, sistematski neriješenom pitanju u vezi sa smještajem žrtava nasilja, izmještanju nasilnika u odgovarajuće ustanove, kao i nedefinisanim oblicima socijalne zaštite koji bi omogućili žrtvama nasilja rješavanje statusnih pitanja. Također ne postoji jedinstvena statistika i dokumentiranje, kao ni jedinstven program obavezne i kontinuirane edukacije profesionalaca/ki koji se bave nasiljem, niti je uspostavljen sistem finansiranja postojećih servisa.

5.1 Obrazovanje

Kada je riječ o obrazovanju, odnosno pravima u okviru obrazovnog sistema, ona se uređuju, između ostalog, Okvirnim zakonom o osnovnom i srednjem obrazovanju u BiH² i kantonalnim zakonima o obrazovanju. U svim zakonima postoji poglavlje „Prava i obaveze roditelja“ u kojima se preciziraju obaveze roditelja kao osnovnih

² Objavljeno u „Službenom glasniku BiH“, broj 18/03

odgajatelja svoje djece i koja bi trebala da se ostvaruju u skladu s ovim zakonima i ostalim važećim propisima. Također je regulirana obaveza i uloga škole kao institucije u obrazovnom sistemu koja promovira i razvija stalno i dinamično partnerstvo škole, roditelja i sredine u kojoj žive, u svim pitanjima od značaja za ostvarivanje funkcije škole i interesa i potreba učenika. Škola, roditelji, djeca i lokalna sredina trebalo bi naročito da promoviraju i provode programe zajedničkog i organizovanog djelovanja i saradnje u borbi protiv svih pojava nasilja koje ugrožavaju život i zdravlje učenika.

U oblasti obrazovanja je konstatovano da ne postoji jedinstvena statistička baza podataka o broju učenika/ca koji su napustili redovni obrazovni sistem, kao i o razlozima napuštanja redovnog obrazovnog sistema. Iskustvo pokazuje da su vrlo česti razlozi i nasilje u porodici.

5.2 Zdravstvo

Prava u okviru zdravstvenog sistema regulirana su Zakonom o zdravstvenoj zaštiti („Službene novine Federacije BiH“, broj 29/97) i Zakonom o zdravstvenom osiguranju („Službene novine Federacije BiH“, br. 30/97 i 7/02). Polazeći od Univerzalne deklaracije o ljudskim pravima, Evropske konvencije o ljudskim pravima i osnovnim slobodama, kao i Deklaracije o pravima pacijenata u Evropi, važećim Zakonom o zdravstvenoj zaštiti („Službene novine Federacije BiH“, broj 29/97) regulirana su neotuđiva prava građanina – pacijenta. Među žrtvama nasilja veliki je broj osoba koje nemaju zdravstveno osiguranje, što se pojavljuje kao problem u praksi u postupku pružanja potrebnih zdravstvenih usluga žrtvama nasilja.

Statističke podatke i pokazatelje iz oblasti zdravstva, kao i podatke u vezi sa ocjenom zdravstvenog stanja stanovništva u Federaciji BiH prikuplja Zavod za javno

zdravstvo Federacije Bosne i Hercegovine, koji je zakonski ovlaštena institucija za provođenje i izvršenje statističkih istraživanja u oblasti zdravstva. Zdravstveno-statistički podaci se skupljaju od nivoa zdravstvenih ustanova, preko kantonalnih zavoda za javno zdravstvo do Zavoda za javno zdravstvo Federacije BiH.

U programu statističkih istraživanja u oblasti zdravstva od interesa za Federaciju BiH nije predviđeno prijavljivanje slučajeva nasilja u porodici, niti za to postoji adekvatan obrazac. S tim u vezi, zdravstvene ustanove koje konstatiraju i registriraju nasilje u porodici nisu dužne dostaviti ovakve podatke zavodima za javno zdravstvo u Federaciji BiH.

5.3 Socijalna zaštita

Zakonom o osnovama socijalne zaštite, zaštite civilnih žrtava rata i zaštite porodica sa djecom Federacije Bosne i Hercegovine žrtve nasilja nisu definirane kao kategorija korisnika prava socijalne zaštite, ali je ostavljen prostor da se to uredi kantonalnim zakonima i iz tih razloga potrebno je da se u kantonalnim zakonima žrtve nasilja definišu kao kategorija korisnika prava socijalne zaštite³, iz čega proističu određena prava za tu kategoriju kao korisnike socijalne zaštite⁴. Primjer dobre prakse je zakon koji je donesen u Kantonu Sarajevo, gdje su žrtve nasilja definirane kao posebna kategorija

³ Ovo je definisano u Zakonu o socijalnoj zaštiti, zaštiti civilnih žrtava rata i zaštiti porodica s djecom u Sarajevskom i u Tuzlanskom kantonu.

⁴ Prema statističkim podacima Federalnog ministarstva rada i socijalne politike, u 2006. godini nad djecom, mladima i starim osobama nasilje je izvršeno u 3.070 slučajeva, a u 2007. godini zabilježeno je 4007 slučajeva nasilja što iznosi porast za 937 slučajeva. Prema evidenciji Federalnog ministarstva rada i socijalne politike, u 2006. i 2007. godini najizraženije je fizičko nasilje izvršeno nad ženama. Dobna skupina od 28 do 45 godina je prema evidenciji Ministarstva najizloženija nasilju, dok je broj nasilja u dobnoj skupini preko 46 godina približno isti ukupnom broju nasilja izvršenom nad dobnom skupinom od 15 do 18 odnosno od 19 do 27 godina. Zabrinjavajući su podaci nasilja izvršeni nad djecom uzrasta od 4 do 6 i od 7 do 14 godina, tako da, npr. u Tuzlanskom kantonu od ukupnog broja žrtava nasilja 510 su djeca i mladi, a od toga je 324-ro djece što je značajan broj i pokazatelj za potrebom poduzimanja mjera zaštite porodice od nasilja, a posebno djece.

korisnika, te se u kantonalnom budžetu osiguravaju i sredstva potrebna za privremeni smještaj žrtve nasilja u sigurnoj kući. U općinama u Federaciji Bosne i Hercegovine organizirani su centri ili službe za socijalni rad, dok na području dvaju kantona postoje i kantonalni centri za socijalni rad.⁵ Evidentno je da se ne provode kontinuirane aktivnosti na dovoljnoj edukaciji zaposlenih u centrima za socijalni rad, o pitanjima iz oblasti nasilja u porodici, niti se poduzimaju kontinuirane aktivnosti na materijalno-tehničkoj osposobljenosti centara za sve veće obaveze koje se stavljaju u njihovu nadležnost.

5.4 Sigurnost

U svim organima unutrašnjih poslova problematici nasilja u porodici posvećuje se posebna pažnja, pa su u nekim organizirane posebne službe koje se bave ovom problematikom, a u nekima postoje osobe zadužene za pitanja iz ove oblasti.⁶ Ministarstva unutrašnjih poslova ukazala su na niz problema sa kojima se susreću u svom radu na sprečavanju nasilja u porodici, a to su u prvom redu: nedovoljna kadrovska opremljenost, nedovoljna educiranost službenika u policijskim upravama koji rade na ovoj problematici, nepostojanje posebnih prostorija u kojima bi se obavili prvi razgovori sa žrtvom nasilja, nepostojanje adekvatnih servisa kojima se upućuje žrtva nasilja i slično.⁷

Svaki čin nasilja u porodici, bilo da ima psihološki, emocionalni, ekonomski ili fizički karakter, definiran je krivičnim zakonodavstvom Federacije Bosne i

⁵ U šest općina (Gornji Vakuf, Ključ, Cazin, Zenica, Zavidovići i Jajce) postoje i savjetovališta koja tretiraju problem porodice i porodičnih odnosa, a na području Kantona Sarajevo organizirano je i Porodično savjetovalište kao javna ustanova.

⁶ Prema raspoloživim podacima u Federaciji Bosne i Hercegovine, za period 2006. do prvog kvartala 2008. godine prijavljeno je ukupno 3619 slučajeva nasilja u porodici (član 222. Krivičnog zakona Federacije Bosne i Hercegovine).

⁷ Primjeri dobre prakse rada i djelovanja educiranih timova koji u saradnji sa drugim organizacijama i institucijama zajednički rade na problematici nasilja u porodici su Sarajevski i Zeničko-dobojski kanton.

Hercegovine kao krivično djelo,⁸ a zaštitne mjere propisane su posebnim zakonom i imaju za cilj privremenu zaštitu žrtve nasilja u porodici i izriču se po posebno propisanom postupku.⁹

5.5 Kaznena politika

Kaznena politika u vezi sa krivičnim djelima koja su povezana sa nasiljem u porodici različita je s obzirom na zakonski raspon kazni, s tim što je važno naglasiti da se u većini slučajeva izriču pred sudovima uvjetne kazne i vrlo rijetko novčane kazne. Svrha kažnjavanja učinioca nasilja i postizanja satisfakcije žrtve ne može se ostvariti samo u krivičnom postupku, te je nužno istovremeno djelovanje tj. povezivanje krivičnog postupka sa izricanjem zaštitnih mjera u skladu sa Zakonom o zaštiti od nasilja u porodici. Predmeti koji se vode pred tužilaštvima i sudovima nemaju oznaku hitnosti, što je veoma važno imajući u vidu hitnost postupanja u odnosu na žrtvu, i istovremeno takvi predmeti nemaju prioritet u rješavanju pred sudovima. Pred sudovima, kao i tužilaštvima, ne postoje posebni odjeli koji su zaduženi za ovu oblast niti su prisutne posebne evidencije u vezi sa ovim postupcima.

Poseban problem pri izricanju zaštitnih mjera u postupku zaštite žrtve nasilja je nedostatak infrastrukture u lokalnim zajednicama (smještajni prostor za nasilne osobe, savjetovišta pri centrima za socijalni rad i nevladinim organizacijama, nedostatak finansijskih sredstava i sl.).

⁸ U 2007. godini kantonalna tužilaštva su zaprimila 781 kaznenu prijavu koja se odnosi na član 222. Krivičnog zakona Federacije Bosne i Hercegovine, podignuto je 414 optužnica, pravomoćno je izrečeno 257 presuda, dok u 274 slučaja postupak nije završen do kraja 2007. godine.

⁹ Zaštitne mjere su: udaljenje iz stana, kuće ili nekog drugog stambenog prostora i zabrana vraćanja u stan, kuću ili neki drugi stambeni prostor; zabrana približavanja žrtvi nasilja; osiguranje zaštite osobe izložene nasilju; zabrana uznemiravanja i uhođenja osobe izložene nasilju; obaveza psiho-socijalnog tretmana; obavezno liječenje od ovisnosti.

5.6 Nevladine organizacije

Nevladine organizacije koje se u skladu sa svojim mandatom, bave i pitanjima nasilja u porodici su ostvarile izuzetne rezultate u zaštiti žrtve nasilja u porodici i u pružanju stručne pomoći nasilnim osobama. Međutim, njihov rad se do sada pretežno finansirao iz donatorskih sredstava, a rijetko iz budžetskih.¹⁰ Na području Bosne i Hercegovine bila je uspostavljena i «Sigurna ženska mreža» u kojoj su bile uključene sve nevladine organizacije koje se bave problemima nasilja u porodici, ali je ova mreža prestala sa radom. Ocijenjeno je od strane nevladinih organizacija da je treba što prije ponovo aktivirati.

Na području Federacije BiH, u pet kantona, egzistira šest «sigurnih kuća»¹¹ za pomoć i zaštitu žrtava nasilja u porodici. U njima se žrtvi nasilja prvenstveno pružaju sljedeće usluge: direktna fizička zaštita; psihosocijalna podrška, terapijski i savjetodavni tretman, pravna zaštita i savjeti; ekonomsko osnaživanje i osposobljavanje žrtava za ekonomsku neovisnost. Značajno je istaći da su do sada u budžetima od lokalnog nivoa do Federacije osiguravana neznatna sredstva za pružanje navedenih usluga žrtvama nasilja u porodici.

Veoma je važno istaći da sve spomenute sigurne kuće nemaju iste standarde i principe rada. Kriteriji za uspostavu sigurnih kuća još uvijek nisu normativno utvrđeni.

Ne postoji posebna SOS linija za područje Federacije BiH za prijave slučajeva nasilja u porodici.

¹⁰ Izuzetak čini Kanton Sarajevo, gdje se iz Budžeta Kantona finansira smještaj žrtava nasilja u sigurnu kuću.

¹¹ Udruženje «Žena BiH» Mostar, Udruženje žena „Mirjam“ Mostar, Udruženje «Žene sa Une» Bihać, Fondacija lokalne demokratije – Sarajevo, U. G. „Medica“ Zenica i Udruženje žena „Vive žene“ Tuzla. U 2007. godini ukupan broj žrtava nasilja u porodici u svih šest sigurnih kuća u Federaciji BiH bio je 265.

5.7 Sažetak

Na osnovu analize stanja u oblasti nasilja u porodici na području Federacije Bosne i Hercegovine može se zaključiti sljedeće:

- doneseni su propisi na nivou Federacije BiH kojim se regulira oblast nasilja u porodici¹²;
- u svim kantonima se poduzimaju aktivnosti u oblastima obrazovanja, zdravlja, socijalne zaštite, sigurnosti i pravosuđa na sprečavanju nasilja u porodici, ali s različitim intenzitetom;
- prve korake u oblasti zaštite žrtava nasilja u porodici poduzele su nevladine organizacije;
- aktivnosti nevladinog sektora je relativno sporo prihvatio vladin sektor;
- svaki čin nasilja u porodici definisan je kao krivično djelo¹³;
- nasilje u porodici je postalo javni, a ne privatni problem;
- prve zajedničke aktivnosti vladinog i nevladinog sektora u oblasti zaštite žrtve nasilja u porodici poduzete su na području Kantona Sarajevo¹⁴ što je rezultiralo i definiranjem žrtve nasilja u porodici kao kategorije korisnika socijalne zaštite;¹⁵
- iskustva u radu Kantona Sarajevo (tzv. Sarajevski model) se djelimično koristi na područjima Tuzlanskog, Hercegovačko-neretvanskog i Zeničko-dobojskog kantona.

¹² Krivični zakon Federacije BiH, Porodični zakon i Zakon o zaštiti od nasilja u porodici.

¹³ Član 222. Krivičnog zakona Federacije Bosne i Hercegovine

¹⁴ Potpisani protokoli o saradnji nadležnih kantonalnih organa uprave i NVO «Fondacija lokalne demokratije». Vlada Kantona Sarajevo donijela je u septembru 2007. godine Akcioni plan prevencije, zaštite i borbe protiv nasilja u Kantonu.

¹⁵ Zakon o socijalnoj zaštiti, zaštiti civilnih žrtava rata i zaštiti porodica sa djecom.

6. CILJEVI I AKTIVNOSTI

Na državnom i federalnom nivou donesene su strategije i rezolucije, čija provedba treba da osigura sprečavanje svih oblika nasilničkog ponašanja u široj zajednici, i u porodici.¹⁶

Donošenjem ovog Strateškog plana Vlada Federacije Bosne i Hercegovine iskazuje svoju odlučnost da osigura usklađeno djelovanje svih organa vlasti i nevladinih organizacija u Federaciji Bosne i Hercegovine u sprečavanju nasilja u porodici, što istovremeno znači i provedbu dijelova usvojenih strategija i rezolucija koje se odnose na nasilje u porodici.

Dugoročni strateški cilj u oblasti prevencije nasilja u porodici je: *osigurati usklađeno i adekvatno preventivno djelovanje organa vlasti, na svim nivoima organiziranja vlasti, i nevladinih organizacija u sprečavanju nasilja u porodici u Federaciji Bosne i Hercegovine.*

Osnovni ciljevi Strateškog plana za prevenciju nasilja u porodici za Federaciju Bosne i Hercegovine su:

1. uskladiti postojeće i donijeti nove propise koji reguliraju oblast nasilja u porodici i uspostaviti sistem finansiranja preventivnog djelovanja, potreba žrtava nasilja i rad sa nasilnim osobama - od lokalne zajednice do nivoa Federacije BiH;

¹⁶ Rezolucija o borbi protiv nasilja nad ženama u porodici («Službeni glasnik BiH», broj 15/08), Državna strategija za borbu protiv nasilja nad djecom 2007-2010 BiH («Službeni glasnik BiH», broj 64/07), Strategija protiv maloljetničkog prijestupništva u Bosni i Hercegovini (2006-2010) («Službeni glasnik BiH», broj 14/08), Gender akcioni plan – poglavlje «Nasilje u porodici, nasilje na osnovu spola, uznemiravanje, seksualno uznemiravanje i trgovina osobama, usvojen od Vijeća ministara u septembru 2006. godine, Rezolucija o sprječavanju maloljetničke delikvencije i postupanju u slučaju nasilja među djecom i mladima («Službene novine Federacije BiH», broj 10/08).

2. uspostaviti efikasnu mrežu stručnih servisa u obrazovnim institucijama za zaštitu djece od nasilja prouzrokovanog stanjem u porodici;
3. kontinuirana edukacija i senzibiliziranje profesionalnih kadrova o problemu nasilja u porodici i potrebi zaštite žrtava nasilja u porodici sa pravnog, obrazovnog, zdravstvenog, psihološkog, socijalnog i ekonomskog aspekta;
4. razviti jedinstveni multidisciplinarni model postupanja u prevenciji i zaštiti od nasilja u porodici i ostvariti saradnju svih subjekata u prevenciji nasilja u porodici i u procesu zaštite žrtve nasilja;
5. senzibilizirati i educirati javnost o problemu nasilja u porodici sa pravnog, obrazovnog, zdravstvenog, psihološkog, socijalnog i ekonomskog aspekta;
6. uspostaviti jedinstvenu bazu podataka o žrtvama nasilja u porodici i o nasilnim osobama i jedinstvenu SOS liniju za prijave nasilja u porodici.

AKTIVNOSTI PO CILJEVIMA

CILJ 1: Usklađeni postojeći i doneseni novi propisi koji reguliraju oblast nasilja u porodici i uspostavljen sistem finansiranja preventivnog djelovanja, potreba žrtava nasilja i rad sa nasilnim osobama - od lokalne zajednice do nivoa Federacije BiH

1.1 Izraditi Nacrt zakona o besplatnoj pravnoj pomoći (uključujući žrtve porodičnog nasilja).

Nosioci aktivnosti: Kantonalna ministarstva pravde

Rok: juni 2010. godine

1.2 Izraditi prijedlog izmjena i dopuna Krivičnog zakona Federacije BiH u cilju

uvećanja minimalnih kazni u slučajevima krivičnih djela u oblasti nasilja u porodici i proširivanje/definisanje krivičnih djela koja se odnose na uznemiravanje, seksualno uznemiravanje, mobbing i bossing.

Nosioc aktivnosti: Federalno ministarstvo pravde

Rok: juni 2009. godine

1.3 Izraditi izmjene i dopune Zakona o zdravstvenom osiguranju u smislu da se osigura zdravstvena zaštita žrtvama nasilja u porodici koje nisu zdravstveno osigurane.

Nosioc aktivnosti: Federalno ministarstvo zdravstva

Rok: januar 2009. godine

1.4 Analizirati i procijeniti mogućnost osnivanja porodičnog suda ili posebnog odjeljenja u okviru već postojećih sudova i tužilaštava.

Nosioci aktivnosti: Visoko sudsko i tužilačko Vijeće Bosne i Hercegovine u saradnji sa Federalnim ministarstvom pravde i kantonalnim ministarstvima pravde

Rok: decembar 2010. godine

1.5 Stvoriti pravne pretpostavke da počinioci nasilja u porodici ne mogu obavljati

javne funkcije, niti biti državni službenici u organima državne uprave.

Nosioci aktivnosti: Federalno ministarstvo pravde u saradnji sa Visokim sudskim i tužilačkim vijećem Bosne i Hercegovine

Rok: septembar 2009. godine

1.6 Stvoriti normativne pretpostavke i utvrditi standarde za finansiranje potreba žrtava nasilja i za rad na

prevenciji nasilja u porodici - od lokalnog do federalnog nivoa:

- izmijeniti zakone o socijalnoj zaštiti na federalnom i kantonalnom nivou u smislu da se žrtve nasilja definišu kao kategorija korisnika prava socijalne zaštite

Nosioci aktivnosti: Federalno ministarstvo rada i socijalne politike u saradnji sa nadležnim kantonalnim ministarstvima i nevladinim organizacijama u čijem djelokrugu rada je ova problematika

Rok: decembar 2010. godine

Izvori finansiranja: Sredstva iz budžeta nosioca aktivnosti i donatora

- donijeti podzakonski akt (pravilnik) o kriterijima i standardima za osnivanje, rad i finansiranje sigurnih kuća

Nosioc aktivnosti: Federalno ministarstvo rada i socijalne politike

Rok: septembar 2009.godine

Izvori finansiranja: Sredstva iz budžeta Federalnog ministarstva rada i socijalne politike i donatora

1.7 Stvoriti uslove (infrastrukturu) za sprovedbu Zakona o zaštiti od nasilja u porodici,

a prije svega za provedbu zaštitnih mjera: (npr. osnivanje novih i reorganizacija postojećih ustanova, izrada programa za rad sa nasilnom osobom, izrada kriterija za odabir subjekata koji mogu raditi sa nasilnom osobom i dr.)

Nosioci aktivnosti: Federalno ministarstvo pravde, Federalno ministarstvo zdravstva, Federalno ministarstvo unutrašnjih poslova/Federalno ministarstvo unutarnjih poslova, Federalno ministarstvo rada i socijalne politike u saradnji sa nadležnim kantonalnim ministarstvima, Zavod za javno zdravstvo Federacije BiH i nevladine

organizacije koje se bave problematikom nasilja u porodici

Rok: decembar 2010. godine

Izvori finansiranja: Sredstva iz Budžeta Federacije BiH, budžeta kantona i općina, nevladinih organizacija i donatora

- 1.8 Pokrenuti inicijativu da se u okviru zakonske regulative koja tretira oblast obrazovanja, u opće odredbe načela obrazovanja, ugradi značaj porodice kao osnove društva presudne za razvoj djeteta.

Nosioci aktivnosti: Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke u saradnji sa kantonalnim ministarstvima obrazovanja, nauke i sporta

Rok: decembar 2010. godine

- 1.9 Dopuniti nastavne planove i programe za osnovne i srednje škole u smislu obaveznog uključivanja ponašanja nenasilničkog ponašanja.

Nosioci aktivnosti: Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke u saradnji sa kantonalnim ministarstvima obrazovanja, nauke i sporta

Rok: početak školske 2009/10. godine

- 1.10 U pedagoškim standardima predvidjeti obavezno angažovanje socijalnog radnika i psihologa u svim odgojno-obrazovnim ustanovama.

Nosioci aktivnosti: Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke u saradnji sa kantonalnim ministarstvima obrazovanja, nauke i sporta

Rok: početak školske 2009/10. godine

- 1.11 Osigurati da je procesuiranje i donošenje odluka zbog krivičnog djela nasilja u porodici hitne prirode i da ima prioritet u radu nadležnih sudova.

Nosioci aktivnosti: Centar za edukaciju sudija i tužilaca Federacije BiH u saradnji sa Federalnim ministarstvom pravde

Rok: kontinuirano

- 1.12 Osigurati da se tretiraju pravosnažno osuđene osobe, u vezi sa krivičnim djelima nasilja u porodici i drugim sličnim krivičnim djelima, na način da ove okolnosti za iste osobe uvijek predstavljaju otežavajuće okolnosti u svim vrstama postupaka (krivični, prekršajni i disciplinski postupak)

Nosioci aktivnosti: Centar za edukaciju sudija i tužilaca Federacije BiH u saradnji sa Federalnim ministarstvom pravde

Rok: kontinuirano

- 1.13 Uspostaviti sistem evidentiranja žrtve nasilja u zdravstvenim ustanovama sa obavezom dostave tih podataka zavodima za javno zdravstvo.

Nosioci aktivnosti: Zavod za javno zdravstvo Federacije BiH u saradnji sa kantonalnim zavodima za javno zdravstvo

Rok: druga polovina 2010. godine.

Izvori finansiranja: Sredstva iz budžeta nosioca aktivnosti i donatora

- 1.14 Dati preporuke institucijama iz oblasti zapošljavanja da u projekte zapošljavanja, kao posebnu ciljnu grupu, uvrste žrtve nasilja u porodici, bilo da je riječ o mjerama sufinansiranja zapošljavanja, obuke i prekvalifikacije ili njihovog samozapošljavanja.

Nosioci aktivnosti: Federalno ministarstvo rada i socijalne politike u saradnji sa kantonalnim ministarstvima u čijoj nadležnosti je socijalna politika, Federalni zavod za zapošljavanje u saradnji sa kantonalnim zavodima za zapošljavanje i Gender Centar Federacije BiH

Rok: mart 2009. godine

CILJ 2: Uspostavljena efikasna mreža stručnih timova u odgojno-obrazovnim institucijama za zaštitu djece od nasilja prouzrokovanog stanjem u porodici

2.1 Izraditi Protokol o formiranju stručnih timova za prevenciju, prepoznavanje i suzbijanje nasilja u svim odgojno-obrazovnim institucijama, kao i postupak u slučaju nasilja u porodici koji će sadržavati zakonom prihvaćenu definiciju nasilja, obaveze državnih nadležnih tijela i drugih učesnika koji učestvuju u njegovom sprečavanju, otkrivanju i suzbijanju, te oblike, način i sadržaj suradnje.

Nosioci aktivnosti: Kantonalna ministarstva obrazovanja, nauke i sporta, prosvjetno-pedagoški zavodi u saradnji sa menadžmentom škola

Rok: septembar 2009. godine

Izvori finansiranja: Sredstva iz budžeta nosioca aktivnosti i donatora

2.2 Utvrditi osnovne profesionalne standarde koji će osigurati:

- povjerenje djece žrtava nasilja i njihovih roditelja/staratelja u rad stručnih timova,
- način evidentiranja slučajeva nasilja uz obavezu zaštite identiteta djeteta žrtve nasilja i njegovog roditelja/staratelja.

Nosioci aktivnosti: Kantonalna ministarstva obrazovanja, nauke i sporta, prosvjetno-pedagoški zavodi u saradnji sa menadžmentom škola

Rok: septembar 2009. godine

Izvori finansiranja: Sredstva iz budžeta nosioca aktivnosti i donatora

- 2.3 Poboljšati sistem prikupljanja i objavljivanja podataka o djeci koja napuste školovanje.

Nosioci aktivnosti: Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke u saradnji sa kantonalnim ministarstvima obrazovanja, nauke i sporta, prosvjetno-pedagoški zavodi, Federalni zavod za statistiku i Gender Centar Federacije BiH
Rok: decembar 2010. godine

CILJ 3: Kontinuirana edukacija i senzibiliziranje profesionalnih kadrova o problemu nasilja u porodici i potrebi zaštite žrtava nasilja u porodici sa pravnog, obrazovnog, zdravstvenog, psihološkog, socijalnog i ekonomskog aspekta

- 3.1 Izraditi program sistemskog obrazovanja, odnosno edukacije nastavnog osoblja u predškolskim, osnovnoškolskim i srednjoškolskim ustanovama u vezi sa prepoznavanjem, prevencijom i suzbijanjem nasilja u porodici.

Nosioci aktivnosti: Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke u saradnji sa kantonalnim ministarstvima obrazovanja, nauke i sporta, prosvjetno-pedagoški zavodi i nevladine organizacije.

Rok: septembar 2009. godine

Izvori finansiranja: Sredstva iz budžeta nosioca aktivnosti i donatora

- 3.2 Provoditi sistemsku edukaciju svih učesnika u odgojno-obrazovnom procesu: predškolskim, osnovnoškolskim, srednjoškolskim ustanovama, zavodima i centrima koji rade s djecom s posebnim potrebama, o svim pitanjima u vezi s nasiljem u porodici, kao i osoba koje rade na prevenciji i pružanju podrške žrtvama nasilja u porodici.

Nosioci aktivnosti: Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke u saradnji sa kantonalnim ministarstvima obrazovanja, nauke i sporta, prosvjetno-pedagoški zavodi i nevladine organizacije.

Rok: kontinuirano

3.3 Izraditi program edukacije/doedukacije sudija i tužilaca iz oblasti nasilja u porodici.

Nosilac aktivnosti: Centar za edukaciju sudija i tužilaca Federacije BiH

Rok: kraj 2009. godine s potrebom stalne dopune u zavisnosti od promjene propisa

Izvori finansiranja: Sredstva iz budžeta Centra za edukaciju sudija i tužilaca i donatora

3.4 Izraditi program treninga i edukacije zdravstvenih radnika u Federaciji BiH iz oblasti nasilja u porodici koji sadrži:

- program treninga trenera (TOT)

Nosioci aktivnosti: Federalno ministarstvo zdravstva u saradnji s kantonalnim ministarstvima u čijoj nadležnosti je zdravstvo, Zavodom za javno zdravstvo Federacije BiH i kantonalnim zavodima za javno zdravstvo i nevladinim organizacijama

Rok: april 2009. godine

Izvori finansiranja: Sredstva iz budžeta Federalnog ministarstva zdravstva i donatora

- program obuke zdravstvenih radnika

Nosioci aktivnosti: Federalno ministarstvo zdravstva u saradnji s kantonalnim ministarstvima u čijoj nadležnosti je zdravstvo, Zavodom za javno zdravstvo Federacije BiH i kantonalnim zavodima za javno zdravstvo i nevladinim organizacijama

Rok: decembar 2010. godine

Izvori finansiranja: Sredstva iz budžeta kantona i donatora

3.5 Izraditi program treninga i edukacije zaposlenih u centrima za socijalni

rad/službama u Federaciji BiH iz oblasti nasilja u porodici koji sadrži:

- program treninga trenera (TOT)

Nosioci aktivnosti: Federalno ministarstvo rada i socijalne politike u saradnji s kantonalnim ministarstvima u čijoj nadležnosti je socijalna politika i nevladinim organizacijama

Rok: april 2009. godine

Izvori finansiranja: Sredstva iz budžeta Federalnog ministarstva rada i socijalne politike i donatora

- program obuke socijalnih radnika

Nosioci aktivnosti: Federalno ministarstvo rada i socijalne politike u saradnji s kantonalnim ministarstvima u čijoj nadležnosti je socijalna politika i nevladinim organizacijama

Rok: decembar 2010. godine

Izvori finansiranja: Sredstva iz budžeta kantona i donatora

3.6 Izraditi program treninga i edukacije policijskih službenika u Federaciji BiH iz

oblasti nasilja u porodici koji sadrži:

- program treninga trenera (TOT)

Nosioci aktivnosti: Federalno ministarstvo unutrašnjih poslova/Federalno ministarstvo unutarnjih poslova, Federalna uprava policije u saradnji s kantonalnim ministarstvima unutrašnjih poslova i nevladinim organizacijama

Rok: april 2009. godine

Izvori finansiranja: Sredstva iz budžeta Federalnog ministarstva unutrašnjih poslova/ Federalnog ministarstva unutarnjih poslova, Federalne uprave policije i donatora

- program obuke policijskih službenika

Nosioci aktivnosti: Federalno ministarstvo unutrašnjih poslova/Federalno ministarstvo unutarnjih poslova, Federalna uprava policije u saradnji s kantonalnim ministarstvima unutrašnjih poslova i nevladinim organizacijama

Rok: juni 2009. godine

Izvori finansiranja: Sredstva iz budžeta Federalnog ministarstva unutrašnjih poslova/ Federalnog ministarstva unutarnjih poslova, Federalne uprave policije i donatora

3.7 Izraditi jedinstven program edukacije (zajedničko jezgro) sudija i tužilaca, nastavnog osoblja, zaposlenih u centrima za socijalni rad/službama, zdravstvenim institucijama, policijskim upravama i nevladinim organizacijama iz oblasti nasilja u porodici.

Nosioci aktivnosti: Centar za edukaciju sudija i tužilaca Federacije BiH, Federalno ministarstvo zdravstva u saradnji s kantonalnim ministarstvima u čijoj nadležnosti je zdravstvo, Zavod za javno zdravstvo Federacije BiH u saradnji sa kantonalnim zavodima za javno zdravstvo, Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke u saradnji sa kantonalnim ministarstvima obrazovanja, nauke i sporta, Federalno ministarstvo rada i socijalne politike u saradnji sa kantonalnim ministarstvima u čijoj nadležnosti je socijalna politika, Federalno ministarstvo unutrašnjih poslova/Federalno ministarstvo unutarnjih poslova, Federalna uprava policije u saradnji s kantonalnim ministarstvima unutrašnjih poslova, nevladine organizacije i Gender Centar Federacije BiH

Rok: septembar 2010. godine

Izvori finansiranja: Sredstva iz budžeta nosioca aktivnosti i donatora

- 3.8 U program stručnog usavršavanja i obrazovanja državnih službenika koje provodi Agencija za državnu službu Federacije BiH, uvesti obuku o problemu nasilja u porodici onih državnih službenika koji u svom djelokrugu rada u oblasti pravosuđa, obrazovanja, zdravstva, sigurnosti i socijalne politike imaju i pitanje nasilja u porodici.

Nosioci aktivnosti: Agencija za državnu službu Federacije BiH, Federalno ministarstvo pravde i Gender Centar Federacije BiH

Rok: mart 2009. godine

CILJ 4: Razvijen jedinstveni multidisciplinarni model postupanja u prevenciji i zaštiti od nasilja u porodici i ostvarena međusobna suradnja svih subjekata u prevenciji nasilja u porodici i u procesu zaštite žrtve nasilja

- 4.1. Izrada oglednog primjerka protokola o međusobnoj saradnji u radu na prevenciji i zaštiti žrtve nasilja u porodici na području općina i kantona.

Nosioci aktivnosti: Nadležna federalna i kantonalna ministarstava koja pokrivaju oblast pravosuđa, obrazovanja, zdravstva, sigurnosti, socijalne zaštite, nevladine organizacije i Gender Centar Federacije BiH

Rok: septembar 2009.godine

Izvori finansiranja: Sredstva iz budžeta nosioca aktivnosti i donatora

- 4.2 Reaktivacija «Sigurne ženske mreže»

Nosioci aktivnosti: Nevladine organizacije-članice «Sigurne ženske mreže».

Rok: prvi kvartal 2009. godine

Izvori finansiranja: Sredstva nevladinih organizacija

4.3 Organiziranje okruglih stolova radi prezentiranja rezultata dobrih praksi suradnje svih subjekata u procesu prevencije i zaštite od nasilja u porodici

Nosioci aktivnosti: Gender Centar Federacije BiH, Federalno ministarstvo zdravstva u saradnji s kantonalnim ministarstvima u čijoj nadležnosti je zdravstvo, Zavod za javno zdravstvo Federacije BiH u saradnji sa kantonalnim zavodima za javno zdravstvo, Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke u saradnji s kantonalnim ministarstvima obrazovanja, nauke i sporta, Federalno ministarstvo rada i socijalne politike u saradnji s kantonalnim ministarstvima u čijoj nadležnosti je socijalna politika, Federalno ministarstvo unutrašnjih poslova/Federalno ministarstvo unutarnjih poslova, Federalna uprava policije u saradnji s kantonalnim ministarstvima unutrašnjih poslova i nevladine organizacije.

Rok: kontinuirano

Izvori finansiranja: Sredstva iz budžeta nosioca aktivnosti i donatora

CILJ 5: Senzibilizirana i educirana javnost o problemu nasilja u porodici sa pravnog, obrazovnog, zdravstvenog, psihološkog, socijalnog i ekonomskog aspekta

5.1 Izrada i štampanje edukativno-informativnog materijala o nenasilnim oblicima ponašanja i rješavanja sukoba (npr. letci, brošure sa informacijama o nasilju u porodici sa adresarom ustanova, organizacija i drugih institucija kojima se žrtve nasilja mogu obratiti za podršku i pomoć).

Nosioci aktivnosti: Federalno ministarstvo zdravstva u saradnji sa kantonalnim ministarstvima u čijoj nadležnosti je zdravstvo, Zavod za javno zdravstvo Federacije BiH u

saradnji sa kantonalnim zavodima za javno zdravstvo, Federalno ministarstvo rada i socijalne politike u saradnji s kantonalnim ministarstvima u čijoj nadležnosti je socijalna politika, Federalno ministarstvo unutrašnjih poslova/Federalno ministarstvo unutaršnjih poslova, Federalna uprava policije u saradnji s kantonalnim ministarstvima unutrašnjih poslova, Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke u saradnji sa kantonalnim ministarstvima obrazovanja, nauke i sporta, Gender Centar Federacije BiH i nevladine organizacije.

Rok: kontinuirano

Izvori finansiranja: Sredstva iz budžeta nosioca aktivnosti i donatora

- 5.2 Zajednička kampanja na području Federacije BiH, distribucija edukativno-promotivnog materijala (npr. džambo plakati, džinglovi na radiju i TV-u i sl.).

Nosioci aktivnosti: Gender Centar Federacije BiH i ostali gender institucionalni mehanizmi, Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke u saradnji sa kantonalnim ministarstvima obrazovanja, nauke i sporta, Federalno ministarstvo zdravstva u saradnji sa kantonalnim ministarstvima u čijoj nadležnosti je zdravstvo, Zavod za javno zdravstvo Federacije BiH u saradnji sa kantonalnim zavodima za javno zdravstvo, Federalno ministarstvo rada i socijalne politike u saradnji s kantonalnim ministarstvima u čijoj nadležnosti je socijalna politika, Federalno ministarstvo unutrašnjih poslova/Federalno ministarstvo unutaršnjih poslova, Federalna uprava policije u saradnji sa kantonalnim ministarstvima unutrašnjih poslova, nevladine organizacije-članice «Sigurne ženske mreže» i javni elektronski i pisani mediji

Rok: kontinuirano

Izvori finansiranja: Sredstva iz budžeta nosioca aktivnosti i donatora

5.3 Obilježavanje 16. dana aktivizma protiv nasilja nad ženama-kampanje

Nosioci aktivnosti: Gender Centar Federacije BiH i ostali gender institucionalni mehanizmi i nevladine organizacije

Rok: novembar 2009. godine i novembar 2010. godine

Izvori finansiranja: Sredstva nevladinih organizacija i donatora

CILJ 6: Uspostavljena jedinstvena baza podataka o žrtvama nasilja u porodici i o nasilnim osobama i jedinstvena SOS linija za prijave nasilja u porodici

6.1 Analiza legislative i uputstava koji se bave vođenjem evidencije, jedinstvena metodologija za prikupljanje podataka, izrada obrazaca, definiranje elemenata baze podataka:

- formiranje multidisciplinarnog tima i angažovanje stručnih timova

Nosioci aktivnosti: Federalno ministarstvo pravde u saradnji sa kantonalnim ministarstvima pravde, Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke u saradnji sa kantonalnim ministarstvima obrazovanja, nauke i sporta, Zavod za javno zdravstvo Federacije BiH u saradnji sa kantonalnim zavodima za javno zdravstvo, Federalno ministarstvo zdravstva u saradnji sa kantonalnim ministarstvima zdravstva, Federalni zavod za statistiku, Federalno ministarstvo rada i socijalne politike u saradnji s kantonalnim ministarstvima u čijoj nadležnosti je socijalna politika, Federalno ministarstvo unutrašnjih

poslova/Federalno ministarstvo unutarnjih poslova, Federalna uprava policije u saradnji s kantonalnim ministarstvima unutrašnjih poslova, Gender Centar Federacije BiH i nevladine organizacije.

Rok: juni 2010. godine

Izvori finansiranja: Sredstva iz budžeta nosioca aktivnosti i donatora

- izrada metodologije za prikupljanje i obradu statističkih podataka

Nosioci aktivnosti: Federalno ministarstvo pravde u saradnji sa kantonalnim ministarstvima pravde, Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke u saradnji sa kantonalnim ministarstvima obrazovanja, nauke i sporta, Zavod za javno zdravstvo Federacije BiH u saradnji sa kantonalnim zavodima za javno zdravstvo, Federalno ministarstvo zdravstva u saradnji sa kantonalnim ministarstvima zdravstva, Federalni zavod za statistiku, Federalno ministarstvo rada i socijalne politike u saradnji s kantonalnim ministarstvima u čijoj nadležnosti je socijalna politika, Federalno ministarstvo unutrašnjih poslova/Federalno ministarstvo unutarnjih poslova, Federalna uprava policije u saradnji s kantonalnim ministarstvima unutrašnjih poslova, Gender Centar Federacije BiH i nevladine organizacije.

Rok: decembar 2010. godine

Izvori finansiranja: Sredstva iz budžeta nosioca aktivnosti i donatora

- izrada softvera; edukacija za korištenje
Nosioci aktivnosti: Federalni zavod za statistiku u saradnji sa Gender Centrom Federacije BiH
Rok: decembar 2010. godine
Izvori finansiranja: Sredstva donatora

- 6.2 Uspostava jedinstvene SOS linije za prijave slučajeva nasilja u porodici.

Nosioci aktivnosti: Gender Centar Federacije BiH

Rok: januar 2009. godine

Izvori finansiranja: Budžet Gender Centra Federacije BiH

- 6.3 Provesti istraživanje uzroka nasilja u porodici na području Federacije BiH.

Nosioci aktivnosti: Gender Centar Federacije BiH u saradnji sa Federalnim ministarstvom pravde, Federalnim ministarstvom obrazovanja i nauke, Federalnim ministarstvom zdravstva, Federalnim ministarstvom rada i socijalne politike, Federalnim ministarstvom unutrašnjih poslova/Federalnim ministarstvom unutarnjih poslova, Federalnom upravom policije, Federalnim zavodom za statistiku, Zavodom za javno zdravstvo Federacije BiH i nevladinim organizacijama

Rok: decembar 2010.godine

Izvori finansiranja: Sredstva donatora

7. ULOGA NEVLADINOG SEKTORA

Analiza stanja u oblasti nasilja u porodici je pokazala da ozbiljniji pristup preventivnom djelovanju na polju sprečavanja nasilja u porodici, uključujući i pružanje adekvatne pomoći, kako žrtvi nasilja, tako i nasilnoj osobi, zahtijeva zajedničku aktivnost vladinog i nevladinog sektora. Znanje i iskustvo nevladinih organizacija u dosadašnjem radu sa žrtvama nasilja u porodici i nasilnim osobama doprinijet će bržoj i efikasnijoj provedbi pojedinih aktivnosti definisanih ovim Strateškim planom, odnosno uspostavi adekvatnije zaštite žrtve nasilja i rada sa nasilnom osobom. Također je za realizaciju pojedinih aktivnosti potrebna i finansijska podrška stranih međunarodnih organizacija, pa se u ovom Strateškom planu i navode aktivnosti koje će se realizirati iz tih sredstava.

8. REALIZACIJA PLANIRANIH AKTIVNOSTI

Za realizaciju planiranih aktivnosti (promjena legislative, izrada programa obuke za profesionalce u pojedinim oblastima, promocija nenasilničkog ponašanja, istraživanja) potrebno je osigurati i određena finansijska sredstva. Strateški plan predviđa da se sredstva osiguraju u budžetima nosioca aktivnosti (nadležni organi državne uprave) i iz donatorskih sredstava.

Strateški plan također predviđa izradu programa obuke osoba koje rade sa žrtvama nasilja u porodici, odnosno sa nasilnim osobama u oblastima obrazovanja, zdravstva, socijalne zaštite, sigurnosti i pravosuđa. Na osnovu ovih programa provedst će se obuka na lokalnom nivou, i to prema dinamici osiguranja sredstava za provedbu obuke. Sredstva za provedbu ove obuke planirat će se u budžetima organa i organizacija čiji zaposlenici će prisustvovati obuci. Za izradu programa obuke i njihove provedbe potrebno je u 2009. godini osigurati oko 400.000,00 KM u Budžetu Federacije BiH. Ova sredstva će se rasporediti u budžetima nosioca pojedinih aktivnosti u skladu sa izrađenim akcionim planovima.

UNFPA (United Nations Population Fund) je izrazio spremnost da učestvuje u finansiranju pojedinih aktivnosti planiranih u Strateškom planu.

9. IZVJEŠTAVANJE

Imajući u vidu da je za provedbu svake aktivnosti u okviru Strateškog plana zaduženo više organa u zavisnosti od njihovog zakonom utvrđenog djelokruga, zadužuje se Gender Centar Federacije BiH da koordinira rad na provedbi ovog Strateškog plana.

Gender Centar Federacije BiH će podnositi Vladi Federacije BiH svakih šest mjeseci izvještaj o provedbi aktivnosti sadržanih u Strateškom planu na osnovu tromjesečnih izvještaja dobivenih od strane nosilaca aktivnosti.

10. OSNOVNI INDIKATORI

U cilju praćenja provedbe ovog Strateškog plana, kao i sastavljanja šestomjesečnih izvještaja za Vladu Federacije Bosne i Hercegovine definisani su osnovni indikatori, i to:

1. Doneseni, izmjenjeni i dopunjeni zakoni navedeni u ovom Strateškom planu.
2. Donesen podzakonski akt (pravilnik) o kriterijima i standardima za osnivanje, rad i finansiranje sigurnih kuća.
3. Izmjenjena legislativa u oblasti obrazovanja.
4. Dopunjeni nastavni planovi i programi.
5. Uspostavljena efikasna mreža stručnih timova u obrazovnim institucijama za zaštitu djece od nasilja prouzrokovanog stanjem u porodici.
6. Kontinuirana edukacija i senzibilizirani profesionalni kadrovi o problemu nasilja u porodici i potrebi zaštite žrtava nasilja u porodici sa pravnog, obrazovnog, zdravstvenog, psihološkog, socijalnog i ekonomskog aspekta.
7. Razvijen jedinstveni multidisciplinarni model postupanja u prevenciji i zaštiti od nasilja u porodici i ostvarena međusobna saradnja svih subjekata u prevenciji nasilja u porodici i u procesu zaštite žrtve nasilja.
8. Senzibilizirana i educirana javnost o problemu nasilja u porodici sa pravnog, obrazovnog, zdravstvenog, psihološkog, socijalnog i ekonomskog aspekta.
9. Uspostavljena jedinstvena baza podataka o žrtvama nasilja i o nasilnim osobama i jedinstvena SOS linija za prijave nasilja u porodici.
10. Izrađeni programi za tretman i liječenje nasilnih osoba.

Napomene uz Strateški plan za prevenciju nasilja u porodici za Federaciju Bosne i Hercegovine – 2009-2010

I Osnov donošenja

Zakonom o zaštiti od nasilja u porodici u Federaciji Bosne i Hercegovine («Službene novine Federacije BiH», br. 22/05 i 51/06) je predviđeno da «Opći principi i pravila uređeni ovim zakonom i drugi propisi koji uređuje oblast nasilja u porodici, osiguravaju sprečavanje i suzbijanje ove vrste nasilja, efikasne mjere uticaja na nasilnike i druge osobe da ne čine nasilje te otklanjanje posljedica počinjenog nasilja». (član 2. stav 1)

Međunarodne norme i smjernice koje su donesene od Ujedinjenih naroda (UN), Vijeća Evrope i Evropske unije (EU) obavezuju države članice da poduzmu konkretne mjere i aktivnosti na otklanjanju uzroka nasilja u porodici, uključujući i preventivno djelovanje.

Parlamentarna skupština BiH, Vijeće ministara BiH i Parlament Federacije BiH su, također, usvojili niz dokumenata¹⁷ koji zahtijevaju angažovanje organa vlasti na svim razinama i civilnog društva u cilju stvaranja uvjeta za otklanjanje svih oblika nasilja, kako u široj zajednici, tako i u porodici.

Imajući u vidu navedeno Gender Centar Federacije Bosne i Hercegovine je u skladu sa svojim djelokrugom predložio Vladi Federacije BiH da u 2008. godini donese Strategiju za prevenciju nasilja u porodici sa Akcionim

¹⁷ Rezolucija o borbi protiv nasilja nad ženama u porodici («Službeni glasnik BiH», broj 15/08), Državna strategija za borbu protiv nasilja nad djecom 2007-2010 BiH («Službeni glasnik BiH», broj 64/07), Strategija protiv maloljetničkog prijestupništva u Bosni i Hercegovini (2006-2010) («Službeni glasnik BiH», broj 14/08) Gender akcioni plan – poglavlje «Nasilje u porodici, nasilje na osnovu spola, uznemiravanje, seksualno uznemiravanje i trgovina osobama, usvojen od Vijeća ministara u septembru 2006. godine, Rezolucija o sprječavanju maloljetničke delikvencije i postupanju u slučaju nasilja među djecom i mladima («Službene novine Federacije BiH», broj 10/08).

planom za Federaciju Bosne i Hercegovine, što je i prihvaćeno i uvršteno u Operativni plan Vlade Federacije BiH za 2008. godinu.

II Razlozi donošenja

U cilju provedbe Zaključnih komentara/preporuka UN Komiteta za eliminaciju svih oblika diskriminacije žena¹⁸ donesenih povodom razmatranja državnog izvještaja o primjeni Konvencije o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena u Bosni i Hercegovini, Gender Centar Federacije BiH je krajem 2007. godine organizirao sastanke u svih deset kantona sa predstavnicima sudova, kantonalnih ministarstava unutrašnjih poslova, centara za socijalni rad, nevladinim organizacijama koje u svom sastavu imaju sigurne kuće, kao i sa zastupnicima i delegatima u oba doma Parlamenta Federacije BiH.

Na ovim sastancima razgovarano je o iskustvima i problemima na terenu u provedbi Zakona o zaštiti od nasilja u porodici. U svim kantonima je istaknuta, pored ostalog, i potreba uspostave jedinstvenog multidisciplinarnog pristupa (obrazovne institucije, institucije socijalne zaštite, zdravstva, pravosuđa, policije i nevladine organizacije koje u svom mandatu imaju pitanja nasilja u porodici) u rješavanju problema nasilja u porodici, uključujući i pitanja prevencije.

Posebno je naglašena potreba izrade programa obuke svih aktera na lokalnom nivou koji pružaju pojedine vidove pomoći i zaštite žrtvama nasilja u porodici i nasilnim osobama. Gender Centar Federacije Bosne i Hercegovine je dostavio Vladi Federacije Bosne i Hercegovine i nadležnim komisijama Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine Informaciju o provedbi Zakona o zaštiti od nasilja u porodici. Povodom toga, Zastupnički dom Parlamenta Federacije BiH je na sjednici održanoj 30.01.2008. godine, na prijedlog

¹⁸ Delegacija BiH je sredinom maja 2006. godine odbranila državni izvještaj po Konvenciji o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (CEDAW).

Komisije za zaštitu ljudskih pava i sloboda, usvojio i zaključke koji pored ostalog, sadrže potrebne izmjene i dopune Zakona o zaštiti od nasilja u porodici. Zaključak je realiziran i u proceduri su izmjene i dopune ovog zakona.

Međutim, kroz predložene izmjene i dopune Zakona nisu se mogli realizirati svi zaključci i preporuke sa gore navedenih sastanaka, tako ni obaveze organa vlasti u provedbi međunarodnih i domaćih dokumenata na planu zaštite žrtava nasilja u porodici (bilo djeteta, bilo odrasle osobe) i na planu prevencije, što uključuje i rad sa nasilnim osobama. Naime, istraživanja pokazuju da u većini slučajeva korijeni nasilničkog ponašanja (bilo maloljetnika, bilo odraslih osoba) potiču iz porodice. Stoga se javila potreba izrade jednog dokumenta kojim bi se posebno obavezali organi državne uprave na federalnom i nižim nivoima organiziranja vlasti na poduzimanje konkretnih aktivnosti čiji je cilj preventivno djelovanje i zaštita žrtve nasilja u porodici. U cilju izrade tog dokumenta direktorica Gender Centra Federacije BiH je, na prijedlog federalnih ministarstava (pravde, unutrašnjih/unutarnjih poslova, rada i socijalne politike, zdravlja) i direktora Federalnog zavoda za statistiku, direktora Zavoda za javno zdravstvo Federacije BiH i direktora Federalne uprave policije formirala Radnu grupu sa osnovnim zadatkom da pripremi tekst «Nacrta strategije za prevenciju nasilja u porodici sa Akcionim planom za Federaciju Bosne i Hercegovine za period 2009-2010». U radu Radne grupe učestvovao je i jedan broj eksperata/ekpertica za oblast nasilja u porodici.

Radna grupa je izradila radni materijal o kojem je obavljena javna rasprava u sjedištima deset kantona i date su konkretne primjedbe nadležnih federalnih ministarstava. U raspravama u kantonima učestvovali su predstavnice/predstavnici nadležnih kantonalnih ministarstava (obrazovanje, zdravstvo, socijalna zaštita, unutrašnji poslovi).

Osnovna primjedba bila je da se promijeni naziv dokumenta u «Strateški plan za prevenciju nasilja u

porodici za Federaciju Bosne i Hercegovine – 2009-2010», i da se planiraju aktivnosti koje bi se provele u mandatnom periodu Vlade Federacije Bosne i Hercegovine i vlada kantona.

Strateški plan sadrži aktivnosti na:

- promjeni legislative;
- izradi programa obuke i protokola o postupanju u oblastima obrazovanja, unutrašnjih poslova/unutarnjih poslova, socijalne zaštite, zdravlja i pravosuđa;
- uspostava jedinstvene baze podataka o žrtvama nasilja i o nasilnim osobama;
- provedbi istraživanja uzroka nasilja u porodici na području Federacije BiH;
- način izvještavanja Vlade Federacije BiH.

Zajednički zaključak svih aktera koji su učestvovali u javnoj raspravi je da će realizacija ovog Strateškog plana nakon usvajanja od strane Vlade Federacije Bosne i Hercegovine, osigurati infrastrukturu za provedbu Zakona o zaštiti od nasilja u porodici, odnosno uspostaviti multidisciplinarni pristup rješavanju problema nasilja u porodici na području čitave Federacije BiH. Iskustva koja u dosadašnjem svom radu ima jedan broj nevladinih organizacija (kao što su ADL Barcelona, «Vive žene», Žene sa Une, «Medica» Zenica, «Žena BiH», Mirjam Caritas i dr.) su dobra osnova za uspostavu multidisciplinarnog pristupa na području čitave Federacije Bosne i Hercegovine. Značajno je istaći da je i Agencija za državnu službu Federacije BiH podržala inicijativu da pitanja rješavanja problema nasilja u porodici postanu sastavni dio obuke državnih službenika/ca.

Sam dokument je tako koncipiran da, u prvom redu zahtijeva od nadležnih federalnih i kantonalnih organa državne uprave, realizaciju pojedinih aktivnosti u okviru njihovog zakonom utvrđenog djelokruga. Akcenat je stavljen na izradi specijalnih programa obuke koji bi se provodili na području čitave Federacije Bosne i

Hercegovine, pa se u tom smislu predlaže da Vlada Federacije BiH prihvati ovaj dokument, kao skup mjera za uspostavu multidisciplinarnog pristupa rješavanja nasilja u porodici na području Federacije Bosne i Hercegovine. Ovako koncipiran dokument predstavlja i implementaciju strategija donesenih na državnoj i federalnoj razini, a koje se odnose na sprečavanje svih vidova nasilničkog ponašanja u široj zajednici, i u porodici.

Također je predviđeno da o realizaciji aktivnosti sadržanih u Strateškom planu Gender Centar Federacije BiH svakih šest mjeseci izvještava Vladu Federacije BiH, na temelju prikupljenih podataka od nosioca pojedinih aktivnosti. Napominjemo da su nadležna federalna ministarstva i u 2008. godini, podržavala aktivnosti na osiguranju adekvatnije zaštite žrtve nasilja i rada sa nasilnikom (osigurana sredstva u iznosu od 200.000,00 KM u Budžetu Federalnog ministarstva rada i socijalne politike za podršku opstanka šest sigurnih kuća na području Federacije BiH, učešće federalnih ministarstava unutarnjih poslova/unutrašnjih poslova, zdravstva, rada i socijalne politike i pravde u postupku priprema izmjena i dopuna Zakona o zaštiti od nasilja u porodici i dr.)

U budžetu Gender Centra Federacije BiH za 2008. godinu planirana su sredstva u iznosu od 10.000,00 KM za uspostavu SOS telefona, te su u završnoj fazi pripreme za početak rada jedinstvenog broja telefona - SOS telefon koji će pružati podršku žrtvama nasilja.

Tekst Strateškog plana upućen je kantonalnim vladama da daju mišljenje s aspekta provodivosti aktivnosti sadržanih u tekstu Strateškog plana, a za koje je predviđeno da se realizuju na kantonalnom nivou. Na tekst Strateškog plana dato je pozitivno mišljenje (usmeno ili pismeno), s tim da su konkretni prijedlozi i sugestije koje su Vlada Tuzlanskog kantona i Vlada Zeničko-dobojskog kantona dostavili pismeno, na adekvatan način ugrađeni u tekst Strateškog plana.

Centar za edukaciju sudija i tužilaca Federacije Bosne i Hercegovine je takođe podržao donošenje ovog Strateškog plana i izrazio spremnost da realizuje planirane aktivnosti iz njihovog djelokruga.

III Potrebna sredstva

Obzirom na to da se realizacija pojedinih aktivnosti (izmjene i dopune konkretne legislative, izrada programa obuke, provedba obuke i dr.) odvija u okviru redovnog djelokruga organa državne uprave, predviđeno je da se sredstva za realizaciju pojedinih aktivnosti planiraju u okviru budžeta tih organa, a da se istovremeno zatraže i sredstva od međunarodne zajednice.

Prema prijedlozima nadležnih ministarstava predviđena je izrada sljedećih programa obuke i to:

- za oblast obrazovanja planirana je izrada programa za savjetnike ministarstava, prosvjetno-pedagoških zavoda i drugih institucija, programa za menadžment škola i programa za nastavnike, te je planirana sistemska edukacija svih učesnika u odgojno-obrazovnom procesu.
- za oblast zdravstva planirana je izrada programa treninga trenera i edukacije zdravstvenih radnika, te je planirana obuka zdravstvenih radnika.
- za oblast sigurnosti planirana je izrada programa treninga trenera i edukacije policijskih službenika, te je planirana obuka policijskih službenika.
- za oblast socijalne zaštite planirana je izrada programa treninga trenera i edukacije uposlenih u centrima za socijalni rad/službama, te je planirana obuka socijalnih radnika.
- za oblast pravosuđa planirana je izrada programa edukacije/doedukacije sudija i tužilaca iz oblasti nasilja u porodici.

Nadležna federalna ministarstva su planirala sredstva u svojim budžetima za 2009. godinu za izradu programa obuke.

Za aktivnosti koje isključivo provode nevladine organizacije iskazana je spremnost tih nevladinih organizacija da u okviru svojih budžeta osiguraju sredstva za realizaciju tih aktivnosti (npr. reaktivacija «Sigurne mreže», pojedini vidovi promocije nenasiličkog ponašanja i dr.).

PODRŽANO OD UNFPA
United Nations Population Fund
Populacijski Fond Ujedinjenih Nacija
Ured u Bosni i Hercegovini

